

ОПТИМІЗАЦІЯ БАГАТОРОЗРЯДНОГО МНОЖЕННЯ НА ОСНОВІ ШПФ У ПАРАЛЕЛЬНІЙ МОДЕЛІ ОБЧИСЛЕНЬ

Андрій Терещенко

Розглядається операція багаторозрядного множення у паралельній моделі обчислень, від швидкодії якої залежить швидкодія асиметричних криптографічних програмно-апаратних комплексів. Наведено модифікацію алгоритму реалізації операції множення двох N -розрядних чисел на основі ШПФ та попереднім обчисленням коефіцієнтів ДПФ. У новому алгоритмі операції виконуються над сигналами розрядності N , у протязі стандартного алгоритму, який оперує сигналами розрядністю $2N$. Даний алгоритм дозволяє зменшити у два рази кількість задіяних паралельних процесорів, зберігаючи обчислювальну складність для кожного з процесорів, у порівнянні зі стандартним алгоритмом. Наведений алгоритм є ефективним також і в послідовній моделі обчислень.

Ключові слова: паралельна модель обчислень, асиметрична криптографія, багаторозрядна арифметика, багаторозрядне множення, ДПФ, ШПФ.

Вступ. На даний час мікропроцесорна техніка розвивається дуже швидко. Якщо декілька десятиліть назад кластери з великою кількістю процесорів були доступні тільки потужним фінансовим організаціям для проведення надобчислень, то зараз кластери з кількістю процесорів більше ніж 2000 можливі в домашніх умовах на персональних комп'ютерах на основі графічних прискорювачів. Поряд з подальшим розвитком алгоритмів у послідовній моделі обчислень, необхідних для енергоекономних нешвидких пристроїв, таких як смарт-карти, є потреба в розробці нових методів ефективних у паралельній моделі обчислень.

Зрозуміло, що методи ефективні у послідовній моделі обчислень можуть програвати методам у паралельній моделі обчислень. Методи, які мають тісно пов'язані між собою кроки, навіть у паралельній моделі обчислень повинні виконуватися послідовно.

Шляхи оптимізації:

1. Розв'язання пов'язаних кроків за рахунок заміни їх більш простими та однотипними, але непов'язаними операціями, що в більшості випадків збільшує кількість задіяних процесорів, але дає можливість зменшити загальну кількість операцій, виконуваних кожним з паралельних процесорів.

2. Зменшення обсягу (розрядності) оброблюваних даних, що дозволяє зменшити кількість задіяних паралельних процесорів, зберігаючи загальну кількість операцій, виконуваних кожним з паралельних процесорів.

3. Динамічний паралелізм [1].

4. Використання резервів оптимізації обчислень (не збільшуючи кількість кроків).

В даній роботі розглядається оптимізація, яка направлена на зменшення розрядності оброблюваних даних у два рази з $2N$ до N , для реалізації операції множення двох N -розрядних

чисел на основі ШПФ та передобчислених коефіцієнтів ДПФ.

Постановка задачі. Розглянемо обчислення $R_{2N} = U_N \cdot V_N$, де U_N, V_N – N -розрядні цілі додатні числа, а R_{2N} – $2N$ -розрядне число. Такі числа можна представити у вигляді:

$$U_N = (u_{N-1}u_{N-2}\dots u_0) = \sum_{i=0}^{N-1} u_i 2^{oi}, \quad V_N = (v_{N-1}v_{N-2}\dots v_0) = \sum_{i=0}^{N-1} v_i 2^{oi},$$

$$R_{2N} = (r_{2N-1}r_{2N-2}\dots r_0) = \sum_{i=0}^{2N-1} r_i 2^{oi}, \quad \text{де } \omega - \text{довжина машинного слова у бітах (далі будемо вважати } \omega = 16, 24, 32 \text{ чи } 64 \text{ біта), } 0 \leq u_i, v_i, r_i < 2^\omega.$$

Необхідно зменшити розрядність оброблюваних даних у два рази з $2N$ до N , при реалізації операції множення двох N -розрядних чисел на основі ШПФ та передобчислених коефіцієнтів ДПФ, побудувати ефективний алгоритм обчислення R_{2N} у паралельній моделі обчислень, знайти кількість однорозрядних операцій виконуваних кожним з паралельних процесорів.

Скорочення та позначення: N -розрядний сигнал – послідовність з N комплексних чисел, дійсна та комплексна частини яких не перевищують довжини машинного слова у бітах. N -розрядне число можна представити у вигляді N -розрядного сигналу, де комплексна частина кожного розряду дорівнює нулю, тобто додавання нульової комплексної частини до кожного розряду багаторозрядного числа переводить число у сигнал. Надалі під N -розрядним числом будемо вважати дійсний N -розрядний сигнал, щоб не виділяти окремо операцію представлення багаторозрядного числа у вигляді дійсного багаторозрядного сигналу, та навпаки.

ДПФ – дискретне перетворення Фур'є (в даній роботі термін ДПФ використовується, коли гово-

риться про перетворений сигнал на основі методу ДПФ, тобто надалі слід розуміти як ДПФ сигналу).

ОДПФ – обернене ДПФ.

ШПФ – швидке перетворення Фур'є (швидкий алгоритм обчислення ДПФ сигналу).

ОШПФ – швидкий алгоритм обчислення оберненого ДПФ.

ШПФ- N , ШПФ- $2N$ – алгоритми ШПФ для сигналів різної розрядності N та $2N$.

ДПФ- N , ДПФ- $2N$ – сигнали, перетворені на основі ДПФ, розрядністю N та $2N$.

$X_N, Y_N, Z_N, X_{2N}, Y_{2N}, Z_{2N}$ – вектори-стовпчики з кількістю елементів N та $2N$, відповідно.

$\hat{X}_N, \hat{Y}_N, \hat{Z}_N, \hat{X}_{2N}, \hat{Y}_{2N}, \hat{Z}_{2N}$ – ДПФ сигналів $X_N, Y_N, Z_N, X_{2N}, Y_{2N}, Z_{2N}$, відповідно.

$E(X_{2N}), O(X_{2N})$ – знаходження парних (*Even*) та непарних (*Odd*) елементів вектора X_{2N} . Нумерація починається з нуля, тому $E(X_{2N})$ повертає елементи з індексами 0, 2, 4, і т.д. $O(X_{2N})$ – елементи з індексами 1, 3, 5, і т.д.

$Z_N \leftarrow X_N \otimes Y_N$ – означає, що результат операції $X_N \otimes Y_N$ записується в елементи вектора Z_N . Зрозуміло, що кількість елементів результату операції та вектора-приймача повинні співпадати.

$E(R_{2N}) \leftarrow T_N$ – елементи T_N записуються в елементи R_{2N} з парними індексами 0, 2, 4, і т.д. Кількість елементів T_N повинна бути в 2 рази меншою за кількістю елементів R_{2N} .

$O(R_{2N}) \leftarrow T_N$ – аналогічно попередньому позначенню, тільки елементи T_N записуються в елементи R_{2N} з непарними індексами 1, 3, 5 і т.п.

$Z_N = X_N \otimes Y_N$ – значення співпадають з обох сторін поелементно.

$$W_{2N}^r = e^{\frac{2\pi i}{2N}r} = e^{\frac{\pi i}{N}r}, \quad r = \overline{0, 2N-1}; \quad W_N^r = e^{\frac{2\pi i}{N}r}, \quad r = \overline{0, N/2-1}.$$

$W_{N,N}$ – квадратна матриця елементів

$$W_N^{(k,r)} = e^{\frac{2\pi i}{N}k \cdot r}, \quad k, r = \overline{0, N-1}.$$

Примітка. Для представлення N -розрядного сигналу використовується вектор (вектор-стовбець) з N елементів, кожен з яких є комплексним числом. N -розрядне число записується у вектор з N дійсних елементів.

Базовий алгоритм (ШПФ- $2N$, ДПФ- $2N$) [2]. В даному алгоритмі до N -розрядних чисел додаються N старших нулів. Отримані $2N$ -розрядні числа представляється у вигляді дійсних $2N$ -розрядних сигналів, які можна вико-

ристовувати як вхідні параметри у ШПФ. Перехід від N - до $2N$ -розрядних чисел та використання ШПФ для сигналів розрядністю $2N$ пояснюється тим, що результатом множення двох N -розрядних чисел буде число розрядністю $2N$.

Алгоритм 1. Множення двох N -розрядних чисел з обчисленням трьох ШПФ для сигналів розрядністю $2N$, поелементним множенням ДПФ сигналів розрядністю $2N$ та попереднім обчисленням коефіцієнтів ДПФ у паралельній моделі обчислень.

1. Додавання старших нулів:

$$X_{2N}(N+r) \leftarrow Y_{2N}(N+r) \leftarrow 0, \quad r = \overline{0, N-1}.$$

2. Обчислення ШПФ для сигналів розрядністю $2N$: $\hat{X}_{2N} \leftarrow W_{2N,2N} \cdot X_{2N}, \hat{Y}_{2N} \leftarrow W_{2N,2N} \cdot Y_{2N}$.

3. Перемноження ДПФ сигналів розрядністю $2N$: $\hat{Z}_{2N}(r) \leftarrow \hat{X}_{2N}(r) \cdot \hat{Y}_{2N}(r), \quad r = \overline{0, 2N-1}$.

4. Обчислення ОШПФ: $Z_{2N} \leftarrow \frac{1}{2N} \cdot W_{2N,2N} \cdot \hat{Z}_{2N}^*$.

5. Обчислення результату: $Z_{2N}(r) \leftarrow \text{Re} Z_{2N}(r), \quad r = \overline{0, 2N-1}$.

Перед розглядом Лема 1 розглянемо рівні розпаралелювання:

1. Кроки 1, 3, 5 – на рівні розрядів багаторозрядного числа (сигналу).

2. Крок 4 – на рівні кроків ітерації. ШПФ є багатоітераційним алгоритмом, де кожна ітерація має декілька кроків, які можна обчислювати одночасно.

3. Крок 3 – на рівні ШПФ. Два ШПФ обчислюються одночасно для двох вхідних сигналів.

4. Кроки 2, 3, 4 – на рівні обчислення дійсних та комплексних частин розрядів сигналів.

Лема 1. Алгоритм 1 множення двох N -розрядних чисел на основі ШПФ для сигналів розрядності $2N$ в паралельній моделі обчислень задіє не більше $2N$ паралельних процесорів на будь-якому кроці, кожний з яких виконає не більше $3 + 2 \log_2 N$ комплексних операцій множення.

Доведення. При обчисленні одного перетворення сигналу розрядністю $2N$ на основі ШПФ для сигналів розрядністю $2N$ на кроці 2 та 4 Алгоритму 1 необхідно задіяти в два рази меншу кількість паралельних процесорів, тобто N процесорів, так як достатньо однієї операції комплексного множення для обчислення двох виразів $\pm W_{2N}^r \cdot \hat{X}_{2N}(r)$, які відрізняються лише знаком. Кожний з процесорів буде задіяний на $\log_2 2N = 1 + \log_2 N$ ітераціях. На кроці 2 вхідні сигнали можна обчислювати одночасно, але це потребує додатково N паралельних процесорів. Тобто при одночасному обчисленні двох сигнала-

лів на кроці 2 необхідно не більше $2N$ процесорів. Для одночасного перемноження двох ДПФ сигналів розрядністю $2N$ необхідно задіяти $2N$ процесорів, які виконують комплексне множення за один крок. Операції множення на $1/2$, $1/2N$, j , $-j$ не враховуються, так як їх можна замінити операціями зсуву, та обміну між комітками пам'яті. Лема доведена.

Примітка: Для обчислення однієї операції однорозрядного комплексного множення необхідні 4 дійсні однорозрядні операції множення (або 3 операції при використанні оптимізації), тобто для одночасного множення всіх дійсних чисел необхідно не більше $8N$ (або $6N$ з використанням оптимізації) паралельних процесорів. Враховуємо тільки кількість комплексних операцій множення для спрощення подальшого порівняння з алгоритмами наведеними далі. Будемо вважати, що при реалізації базового алгоритму та алгоритмів, наведених надалі, використовуються однакові підходи та методи оптимізації. Тобто кількість резервів оптимізації немає значення, якщо вони використані у всіх методах, які порівнюються, а кількість використаних процесорів наведена для полегшення сприйняття матеріалу для порівняння базового та нового алгоритмів.

1-А оптимізація (ШПФ- N , ДПФ- $2N$).

Алгоритм множення двох N -розрядних чисел [3] задіє також не більше $2N$ паралельних процесорів на основі ШПФ для сигналів розрядністю N , але кількість кроків, на яких необхідно виконувати комплексне множення, більша ніж $3 + 2\log_2 N$ за рахунок додаткових кроків розпакування та пакування.

Далі наводиться алгоритм множення, який дозволяє зменшити кількість операцій, виконуваних кожним з паралельних процесорів, за рахунок спрощення кроків розпакування та пакування алгоритму [3] за кількістю операцій комплексного множення.

Примітка: Кажучи про зменшення кількості комплексних операцій множення маємо на увазі загальну кількість всіх операцій, включаючи операції комплексного додавання, віднімання, обміну елементів, і т.д., так як їх кількість напряму залежить від кількості операцій комплексного множення.

Алгоритм 2. Множення двох N -розрядних чисел з обчисленням трьох ШПФ для сигналів розрядністю N , поелементним множенням ДПФ сигналів розрядністю $2N$ та попереднім обчисленням необхідних коефіцієнтів ДПФ у паралельній моделі обчислень.

1. Додавання старших нулів:

$$X_{2N}(N+r) \leftarrow Y_{2N}(N+r) \leftarrow 0, \quad r = \overline{0, N/2-1}.$$

Обчислення ШПФ для сигналів розрядністю N : $E(X_{2N}) + j \cdot O(X_{2N}), E(Y_{2N}) + j \cdot O(Y_{2N})$:

$$\hat{X}_N \leftarrow W_{N,N} \cdot (E(X_{2N}) + j \cdot O(X_{2N})),$$

$$\hat{Y}_N \leftarrow W_{N,N} \cdot (E(Y_{2N}) + j \cdot O(Y_{2N})).$$

2. Розпакування сигналу $\hat{X}_N$ в сигнал $\hat{X}_{2N}$:

$$E\hat{X}_N(r) \leftarrow \frac{1}{2}(\hat{X}_N(r) + \hat{X}_N^*(\langle N-r \rangle_N)),$$

$$E\hat{Y}_N(r) \leftarrow \frac{1}{2}(\hat{Y}_N(r) + \hat{Y}_N^*(\langle N-r \rangle_N)), \quad r = \overline{0, N-1}. \quad (1)$$

$$O\hat{X}_N(r) \leftarrow (-j) \cdot (\hat{X}_N(r) - E\hat{X}_N(r)),$$

$$O\hat{Y}_N(r) \leftarrow (-j) \cdot (\hat{Y}_N(r) - E\hat{Y}_N(r)), \quad r = \overline{0, N-1}. \quad (2)$$

$$\hat{X}_{2N}(r) \leftarrow E\hat{X}_N(r) + W_{2N}^r \cdot O\hat{X}_N(r),$$

$$\hat{Y}_{2N}(r) \leftarrow E\hat{Y}_N(r) + W_{2N}^r \cdot O\hat{Y}_N(r),$$

$$\hat{X}_{2N}(N+r) \leftarrow E\hat{X}_N(r) - W_{2N}^r \cdot O\hat{X}_N(r),$$

$$\hat{Y}_{2N}(N+r) \leftarrow E\hat{Y}_N(r) - W_{2N}^r \cdot O\hat{Y}_N(r),$$

$$W_{2N}^r = e^{\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}. \quad (3)$$

3. Перемноження ДПФ сигналів розрядністю $2N$:

$$\hat{Z}_{2N}(r) \leftarrow \hat{X}_{2N}(r) \cdot \hat{Y}_{2N}(r), \quad r = \overline{0, 2N-1}. \quad (4)$$

4. Знаходження оберненого сигналу: $Z_{2N} \leftarrow \hat{Z}_{2N}^*$.

5. Пакування сигналу $\hat{Z}_{2N}$ в сигнал $\hat{Z}_N$:

$$E\hat{Z}_N(r) \leftarrow \frac{1}{2} \cdot (\hat{Z}_{2N}(r) + \hat{Z}_{2N}(N+r)),$$

$$O\hat{Z}_N(r) \leftarrow \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{W_{2N}^r} \cdot (\hat{Z}_{2N}(r) - \hat{Z}_{2N}(N+r)),$$

$$\hat{Z}_N(r) \leftarrow E\hat{Z}_N(r) + j \cdot O\hat{Z}_N(r), \quad W_{2N}^r = e^{\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}. \quad (5)$$

6. Обчислення оберненого сигналу:

$$Z_N \leftarrow \frac{1}{N} \cdot W_{N,N} \cdot \hat{Z}_N.$$

7. Обчислення результату:

$$E(Z_{2N}(r)) \leftarrow \text{Re} Z_N(N-r-1), \quad O(Z_{2N}(r)) \leftarrow \text{Im} Z_N(N-r-1), \quad r = \overline{0, N-1}.$$

Пояснення до Алгоритму 2.

Формули (1) та (2) отримані з формул:

$$E\hat{X}_N(r) = \frac{1}{2}(\hat{X}_N(r) + \hat{X}_N^*(\langle N-r \rangle_N)),$$

$$O\hat{X}_N(r) = \frac{1}{2j}(\hat{X}_N(r) - \hat{X}_N^*(\langle N-r \rangle_N)), \quad r = \overline{0, N-1}.$$

$$\hat{X}_N(r) = E\hat{X}_N(r) + j \cdot O\hat{X}_N(r), \quad r = \overline{0, N-1},$$

де $E\hat{X}_N(r)$ та $O\hat{X}_N(r)$ – ДПФ дійсних сигналів $EX_N(r)$ та $OX_N(r)$, які формують комплексний сигнал $X_N(r) = EX_N(r) + j \cdot OX_N(r)$, $r = \overline{0, N-1}$.

Співвідношення (3) є модифікацією, запропонованою Кулі та Т'юкі [2], яка отримала назву децимації за часом. Зрозуміло, що достатньо однієї операції комплексного множення для обчислення виразів, які відрізняються лише знаком $\pm W_{2N}^r \cdot O\hat{X}_N(r)$.

Вирази для Y отримані аналогічно X . Співвідношення (5) отримані з (3) після заміни X на Z . Зверніть увагу, що на кроці 8 результат отримується в зворотному порядку.

2-А оптимізація (ШПФ- N , ДПФ- $2N$). Операцію знаходження комплексно спряженого сигналу на кроці 5 Алгоритму 2 можна перенести на крок 7 Алгоритму 2 (крок 6 Алгоритму 3).

Алгоритм 3. Множення двох N -розрядних чисел з обчисленням трьох ШПФ для сигналів розрядністю N , поелементним множенням ДПФ сигналів розрядністю $2N$ та попереднім обчисленням коефіцієнтів ДПФ.

$$\begin{aligned} E\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot (\hat{X}_{2N}(r) \cdot \hat{Y}_{2N}(r) + \hat{X}_{2N}(N+r) \cdot \hat{Y}_{2N}(N+r)), \\ O\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{W_{2N}^r} \cdot (\hat{X}_{2N}(r) \cdot \hat{Y}_{2N}(r) - \hat{X}_{2N}(N+r) \cdot \hat{Y}_{2N}(N+r)), \\ \hat{Z}_N(r) &\leftarrow E\hat{Z}_N(r) - j \cdot O\hat{Z}_N(r), \quad r = \overline{0, N-1}. \end{aligned} \quad (7)$$

Далі в (7) використаємо (3):

$$\begin{aligned} E\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot (E\hat{X}_N(r) + W_{2N}^r \cdot O\hat{X}_N(r)) \cdot (E\hat{Y}_N(r) + W_{2N}^r \cdot O\hat{Y}_N(r)) + (E\hat{X}_N(r) - W_{2N}^r \cdot O\hat{X}_N(r)) \cdot (E\hat{Y}_N(r) - W_{2N}^r \cdot O\hat{Y}_N(r)), \\ O\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{W_{2N}^r} \cdot ((E\hat{X}_N(r) + W_{2N}^r \cdot O\hat{X}_N(r)) \cdot (E\hat{Y}_N(r) + W_{2N}^r \cdot O\hat{Y}_N(r)) - (E\hat{X}_N(r) - W_{2N}^r \cdot O\hat{X}_N(r)) \cdot (E\hat{Y}_N(r) - W_{2N}^r \cdot O\hat{Y}_N(r))), \\ \hat{Z}_N(r) &\leftarrow E\hat{Z}_N(r) - j \cdot O\hat{Z}_N(r), \quad W_{2N}^r = e^{-\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}. \end{aligned}$$

Отримуємо:

$$\begin{aligned} E\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot (E\hat{X}_N(r) \cdot E\hat{Y}_N(r) + (W_{2N}^r)^2 \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r)), \\ O\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot \frac{W_{2N}^r}{W_{2N}^r} \cdot (E\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r) + E\hat{Y}_N(r) \cdot O\hat{X}_N(r)), \\ \hat{Z}_N(r) &\leftarrow E\hat{Z}_N(r) - j \cdot O\hat{Z}_N(r), \quad W_{2N}^r = e^{-\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}. \end{aligned}$$

Зробимо заміну $E\hat{Z}_N(r)$ та $O\hat{Z}_N(r)$ в $\hat{Z}_N(r) \leftarrow E\hat{Z}_N(r) - j \cdot O\hat{Z}_N(r)$:

$$\hat{Z}_N(r) \leftarrow \frac{1}{2} \cdot (E\hat{X}_N(r) \cdot E\hat{Y}_N(r) - j \cdot E\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r) - j \cdot E\hat{Y}_N(r) \cdot O\hat{X}_N(r)) + \frac{1}{2} \cdot (W_{2N}^r)^2 \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r), \quad W_{2N}^r = e^{-\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}.$$

Використаємо формули $(E\hat{X}_N(r) - j \cdot O\hat{X}_N(r)) \cdot (E\hat{Y}_N(r) - j \cdot O\hat{Y}_N(r))$:

$$\hat{Z}_N(r) \leftarrow (-1) \cdot (E\hat{X}_N(r) - j \cdot O\hat{X}_N(r)) \cdot (E\hat{Y}_N(r) - j \cdot O\hat{Y}_N(r)) + O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r) + (W_{2N}^r)^2 \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r), \quad W_{2N}^r = e^{-\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}.$$

1-4. Алгоритму 2.

5. Пакування сигналу $\hat{Z}_{2N}$ в сигнал $\hat{Z}_N$:

$$\begin{aligned} E\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot (\hat{Z}_{2N}(r) + \hat{Z}_{2N}(N+r)), \\ O\hat{Z}_N(r) &\leftarrow \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{W_{2N}^r} \cdot (\hat{Z}_{2N}(r) - \hat{Z}_{2N}(N+r)), \\ \hat{Z}_N(r) &\leftarrow E\hat{Z}_N(r) - j \cdot O\hat{Z}_N(r), \\ W_{2N}^r &= e^{-\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}. \end{aligned} \quad (6)$$

6. Обчислення оберненого сигналу:

$$Z_N \leftarrow \frac{1}{N} \cdot W_{N,N} \cdot \hat{Z}_N^*.$$

7. Обчислення результату: $E(Z_{2N}) \leftarrow \text{Re} Z_N$,

$$O(Z_{2N}) \leftarrow \text{Im} Z_N.$$

Зверніть увагу, що на кроці 5 знак у виразі $\hat{Z}_N(r) \leftarrow E\hat{Z}_N(r) - j \cdot O\hat{Z}_N(r)$ змінився, та на кроці 7 результат отримується у звичайному порядку.

3-А оптимізація (ШПФ- N , ДПФ- N). Використаємо (4) у співвідношенні (6):

Попередню формулу можна спростити використовуючи (8):

$$\hat{Z}_N(r) \leftarrow \hat{X}_N(r) \cdot \hat{Y}_N(r) + O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r) + (W_{2N}^r)^2 \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r), \quad W_N^r = e^{\frac{2\pi i}{N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}, \quad (9)$$

де $\hat{X}_N(r) = E\hat{X}_N(r) - j \cdot O\hat{X}_N(r)$, $\hat{Y}_N(r) = E\hat{Y}_N(r) - j \cdot O\hat{Y}_N(r)$, $r = \overline{0, N-1}$.

Зрозуміло, що комплексні сигнали X_N та Y_N повинні формуватися по-іншому для отримання (9):

$$X_N(r) \leftarrow EX_N(r) - j \cdot OX_N(r), \quad Y_N(r) \leftarrow EY_N(r) - j \cdot OY_N(r), \quad r = \overline{0, N-1}.$$

Після групування (9) отримуємо:

$$\hat{Z}_N(r) \leftarrow \hat{X}_N(r) \cdot \hat{Y}_N(r) + (1 + (W_{2N}^r)^2) \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r), \quad W_{2N}^r = e^{\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}. \quad (10)$$

З врахуванням (10) Алгоритм 3 можна записати наступним чином.

Алгоритм 4. Множення двох N -розрядних чисел з обчисленням трьох ШПФ для сигналів розрядністю N , поелементним множенням ДПФ сигналів розрядністю N та попереднім обчисленням коефіцієнтів ДПФ у паралельній моделі обчислень.

1. Додавання старших нулів:

$$X_{2N}(N+r) \leftarrow Y_{2N}(N+r) \leftarrow 0, \quad r = \overline{0, N/2-1}.$$

2. Обчислення ШПФ для сигналів розрядністю N : $E(X_{2N}) - j \cdot O(X_{2N})$, $E(Y_{2N}) - j \cdot O(Y_{2N})$:

$$\hat{X}_N \leftarrow W_{N,N} \cdot (E(X_{2N}) - j \cdot O(X_{2N})),$$

$$\hat{Y}_N \leftarrow W_{N,N} \cdot (E(Y_{2N}) - j \cdot O(Y_{2N})).$$

3. Обчислення ДПФ непарних елементів сигналів X_{2N} та Y_{2N} :

$$O\hat{X}_N(r) \leftarrow (-j) \cdot \frac{1}{2} \cdot (\hat{X}_N(r) - \hat{X}_N^*((N-r)_N)),$$

$$O\hat{Y}_N(r) \leftarrow (-j) \cdot \frac{1}{2} \cdot (\hat{Y}_N(r) - \hat{Y}_N^*((N-r)_N)), \quad r = \overline{0, N-1}.$$

4. Обчислення ДПФ сигналів розрядністю N :

$$\hat{Z}_N(r) \leftarrow \hat{X}_N(r) \cdot \hat{Y}_N(r) + (1 + (W_{2N}^r)^2) \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r),$$

$$W_{2N}^r = e^{\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}.$$

5. Обчислення оберненого сигналу:

$$Z_N \leftarrow \frac{1}{N} \cdot W_{N,N} \cdot \hat{Z}_N^*.$$

7. Обчислення результату: $E(Z_{2N}) \leftarrow \text{Re}Z_N$, $O(Z_{2N}) \leftarrow \text{Im}Z_N$.

Примітка: Для отримання коректного результату при зміні знаку (з мінуса на плюс) на кроці 2 Алгоритму 4 крок 5 буде виглядати складніше, де додатково необхідно знати $E\hat{X}_N$ та $E\hat{Y}_N$:

$$\hat{Z}_N(r) \leftarrow 2 \cdot E\hat{X}_N(r) \cdot E\hat{Y}_N(r) - \hat{X}_N(r) \cdot \hat{Y}_N(r) + ((W_{2N}^r)^2 - 1) \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r),$$

$$W_{2N}^r = e^{\frac{2\pi i}{2N}r}, \quad r = \overline{0, N-1}.$$

Лема 2. Алгоритм 4 в паралельній моделі обчислень задіє не більше N паралельних процесорів на будь-якому кроці, кожний з яких виконає не більше $2 + 2\log_2 N$ комплексних операцій множення.

Доведення. Вважаємо, що кількість доступних паралельних процесорів достатня для виконання необхідної кількості операцій комплексного множення на кожному кроці. При обчисленні одного перетворення сигналу довжини N на основі ШПФ довжини N на кроках 2 та 5 задіяти в два рази меншу кількість паралельних процесорів, тобто $N/2$, так як достатньо однієї операції комплексного множення для обчислення двох виразів $\pm W_N^r \cdot \hat{X}_N(r)$, які відрізняються лише знаком. На кроці 2 вхідні сигнали обчислюються одночасно, що потребує $N/2$ додаткових паралельних процесорів. Тобто при одночасному обчисленні двох сигналів на кроці 2 необхідно не більше N процесорів. Кожний з процесорів виконає $\log_2 N$ комплексні операції множення на кожному кроці, виконуючи $2\log_2 N$ операції на кроках 2 та 5. Обчислення $\hat{X}_N(r) \cdot \hat{Y}_N(r)$ та $O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r)$, $r = \overline{0, N-1}$, виконуються одночасно на N процесорах. $(1 + (W_{2N}^r)^2)$, виконується після обчислення $O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r)$. Тому для завершення кроку 4 необхідно 2 операції комплексного множення, виконані кожним з паралельних процесорів. Операції множення на $1/2$, $1/N$, j , $-j$ не враховуються, аналогічно Лемі 1. Лема доведена.

Переваги алгоритму 4 у порівнянні з алгоритмами 2, 3 та [3, 4]. Кроки пакування та розпакування виключені за рахунок введення доданку $(1 + (W_{2N}^r)^2) \cdot O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r)$ на кроці 4.

З врахуванням того, що $O\hat{X}_N(r)$ та $O\hat{Y}_N(r)$, $r = \overline{0, N-1}$ – ДПФ дійсних сигналів, достатньо $N/2 + 1$ (замість N) операцій комплексного множення для отримання $O\hat{X}_N(r) \cdot O\hat{Y}_N(r)$, $r = \overline{0, N-1}$. Це дає можливість зменшити ще на $N/2 - 1$ опе-

рацій комплексного множення, розглядаючи додатково Лему 2.

Для множення двох 4-розрядних чисел, використовуючи Алгоритм 4, необхідно передобчислити 6 значень: W_4^r , $r = \overline{0,1}$ (1, -j); $1 + (W_8^r)^2$, $r = \overline{0,3}$, (2, 0, 1 - j, 1 + j). Після біт-інверсного упорядкування отримуємо: (1, -j) та (2, 1 - j, 0, 1 + j), відповідно. Тобто, при множенні двох 4-розрядних чисел на основі Алгоритму 4 немає потреби використовувати операції з плаваючою комою.

Послідовна модель обчислень. Лема 3. Кількість операцій комплексного множення Алгоритму 4 становить $3N \cdot (1 + \log_2 N)$ у послідовній моделі обчислень.

Доведення. Кількість операцій комплексного множення на кроках 2, 5 становить $3N \cdot \log_2 N$. На кроці 4 необхідно $3N$ множення. Значення $1 + (W_{2N}^r)^2$, $r = \overline{0, N-1}$, можна обчислити до початку алгоритму, так як вони залежать тільки від N . Операції множення на $1/2$, $1/N$, j , $-j$ не враховуються, аналогічно Лемі 1. Лема доведена.

Порівняльний аналіз у послідовній моделі обчислень.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз Алгоритмів 2, 3, 4 з базовим Алгоритмом 1

Алгоритм	Коефіцієнт прискорення
Алгоритм 2	0,85
Алгоритм 3	1,11
Алгоритм 4	0,53

Примітка: Алгоритм 4 майже у два рази ефективніший Алгоритму 1.

Алгоритм 4 обчислює тільки N -розрядні сигнали у порівнянні з Алгоритмами 1, 2, 3, які обчислюють $2N$ -розрядні сигнали (Алгоритм 1), або виконується перехід до $2N$ -розрядних сигналів (Алгоритм 2, 3).

Висновки. В даній роботі наведено модифікацію алгоритму, який реалізує операцію множення двох N -розрядних чисел на основі ШПФ та передобчисленими коефіцієнтами ДПФ у паралельній моделі обчислень. Наведена модифікація дозволяє зменшити у два рази кількість задіяних паралельних процесорів за рахунок виконання операцій тільки над N -розрядними сигналами замість використання $2N$ -розрядних сигналів у порівнянні зі стандартним методом (Алгоритм 1). Алгоритм 4 є також ефективним у послідовній моделі обчислень. Наведені переваги Алгоритму 4 у порівнянні з алгоритмами 2, 3 та [3, 4]. Розроблено програми FFTMainComplex2NEven,

FFTMainComplex2NEven2, FFTMainComplex2NEven 8a, які реалізують Алгоритми 2, 3, 4 відповідно, на мові програмування APL.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Задирака В.К. О требованиях к параллельной обработке данных в специпроцессоре БПФ // Оптимизация алгоритмов и программного обеспечения ЭВМ. – Киев.: Ин-т кибернетики им. В.М. Глушкова АН УССР, 1985. – С. 3–10.
- [2]. Задирака В., Олексюк О. Комп'ютерна арифметика багаторозрядних чисел: Наукове видання. – Київ. – 2003. – 263 с.
- [3]. Терещенко А.Н. Умножение больших N-разрядных чисел с вычислением только N-разрядных ДПФ // Компьютерная математика. – 2008. – № 1. – С. 122–130.
- [4]. Терещенко А.Н., Задирака В.К. Оптимизация умножения больших N-разрядных чисел на основе N-разрядных ДПФ // Проблемы програмування. – 2012. – № 4. – С. 116–130.

REFERENCES

- [1]. Zadiraka V.K. (1985) «About requirements for parallel data processing in FFT processor» Algorithm and computer software optimization, Kyiv.: V.M. Glushkov Institute of Cybernetics of NAS of Ukraine, P. 3-10.
- [2]. Zadiraka V., Oleksyuk O. (2003) «Computer multidigit arithmetic: Naukove vidanya», Kyiv, 263 p.
- [3]. Tereshchenko A.N. (2008) «Multiplication of big numbers of the length of N with computing only DTF of the length of N», Computer mathematics, № 1, P. 122-130.
- [4]. Tereshchenko A.N., Zadiraka V.K. (2012) «Optimization of big numbers of the length of N multiplication based on DTF of the length of N», Programming problems, № 4, P. 116-130.

ОПТИМІЗАЦІЯ БАГАТОРОЗРЯДНОГО МНОЖЕННЯ НА ОСНОВІ ШПФ У ПАРАЛЕЛЬНІЙ МОДЕЛІ ОБЧИСЛЕНЬ

Розглядається операція багаторозрядного множення для паралельної моделі обчислень, від швидкодії якої залежить швидкодія асиметричних криптографічних програмно-апаратних комплексів. Наведено модифікацію алгоритму реалізації операції множення двох N -розрядних чисел на основі ШПФ та попереднім обчисленням коефіцієнтів ДПФ. У новому алгоритмі операції виконуються над сигналами розрядності N , у протилежності стандартному алгоритму, який оперує сигналами розрядністю $2N$. Даний алгоритм дозволяє зменшити у два рази кількість задіяних паралельних процесорів, зберігаючи обчислювальну складність для кожного з процесорів, у порівнянні зі стандартним алгоритмом. Наведений алгоритм є ефективним також і в послідовній моделі обчислень.

Ключові слова: паралельна модель обчислень, асиметрична криптографія, багаторозрядна арифметика, багаторозрядне множення, ДПФ, ШПФ.

OPTIMIZATION OF MULTI-DIGIT MULTIPLICATION BASED ON FFT IN PARALLEL COMPUTATIONAL MODEL

It is considered the operation of multi-digit multiplication for parallel computational model, that has biggest influence on performance of asymmetric cryptographic computer systems. It is given modification of N-digit multiplication algorithm based on FFT and DFT's coefficients previously computed. New algorithm operates with multi-digits of the length of N, contrary to standard algorithm that uses multi-digits of the length of 2N. Algorithm reduces in two times the number of used parallel processors keeping the same computational complexity of each pro-

cessor in comparison with standard algorithm. Given algorithm is also efficient in sequential computational model.

Key words: parallel computational model, asymmetric cryptography, multidigit arithmetic, multidigit multiplication, DFT, FFT.

Терещенко Андрій Миколайович, кандидат фізико-математичних наук, старший інженер-програміст ТОВ «СімКорп – Україна».

E-mail: teramidi@ukr.net

Терещенко Андрей Николаевич, кандидат физико-математических наук, старший инженер-программист ООО «СимКорп – Украина».

Tereshchenko Andrii, Ph.D in physics and mathematics Senior software developer LLC «SimCorp – Ukraine».

УДК 511.512

ПРОГРАММНО-МОДЕЛИРУЮЩИЙ КОМПЛЕКС ВРС АЛГОРИТМА ПОТОЧНОГО ШИФРОВАНИЯ И ПОМЕХОУСТОЙЧИВОГО КОДИРОВАНИЯ ВИДЕОСИГНАЛОВ, ПЕРЕДАВАЕМЫХ С БОРТА БПЛА

*Анатолий Белецкий, Артем Максименко, Денис Навроцкий,
Анастасия Свердлова, Александр Семенюк*

Поточный ВРС (Block Packet Cipher) алгоритм ориентирован на криптографическую защиту и помехоустойчивое кодирование дискретной видеoinформации, передаваемой с Борта подвижного летательного аппарата на Землю. Шифрование осуществляется поразрядным сложением по модулю 2 блоков исходного текста, размер которых составляет 128, 256, 512 или 1024 бит, с равными по длине блоками двоичных псевдослучайных чисел (ключами, или гаммами). Поток гамм, синхронно генерируемых как на Борту, так и на Земле, вырабатываются совокупностью криптографических преобразований (примитивов) секретного базового общего ключа, загружаемого на этапе предполетного обслуживания в бортовую и наземную аппаратуру шифрования. Помехоустойчивое кодирование блоков зашифрованных видеосигналов осуществляется одним из трех алгоритмов: Хемминга, БЧХ или Рида-Соломона. Совокупность блоков данных, число которых пропорционально размеру гаммы, образует пакет зашифрованной информации. Переходу к формированию очередного пакета предшествует преобразование общего ключа шифрования, который в свою очередь управляет параметрами блочных ключей (функций гаммирования). Моделирующий комплекс допускает возможность исключения или модификации одного или нескольких примитивов, принимающих участие в образовании шифрующих гамм.

Ключевые слова: криптографические примитивы, поточные шифры, программно-моделирующий комплекс.

I. Введение и постановка задачи.

Беспилотные летательные аппараты (БПЛА) в настоящее время составляют основу авиации специального применения. БПЛА используются для патрулирования границ, аэрофотосъемки, разведки геофизическими методами, контроля радиационного фона, а также для сбора различной информации по заявкам гражданских и военных ведомств. Из приведенного краткого, но неуклонно расширяющегося списка областей применения БПЛА однозначно вытекает, как следствие, необходимость обеспечения надле-

жащей криптографической защиты каналов передачи данных между летательным аппаратом, именуемым также для краткости как «Борт», и наземным пунктом управления (НПУ), который иначе будем обозначать термином «Земля». Пренебрежение такой защитой чревато опасностью несанкционированного вмешательства противника в канал управления БПЛА, что может привести к захвату аппарата.

К важнейшим видам информации, которыми обмениваются Борт и Земля, относятся командная, телеметрическая и видеoinформация [1-3].